

GDK: 228.8:611:71--014

CERTIFICIRANJE V GOZDARSTVU

Darij KRAJČIČ*

Izvleček

Prispevek obravnava trenutno stanje certificiranja v gozdarstvu. Naravi prijazno gospodarjenje z gozdovi, zaščita gozdov in zmanjševanje negativnih vplivov človeka na gozd in okolje so zelo aktualne teme. Eden od pripomočkov za sonaravno gospodarjenje je tudi certificiranje gozda, gozdnega obrata in predelovalca lesa. Sistem temelji na tržnem mehanizmu. Trenutno najdemo v Evropi tri pristope k certificiranju, ki pa so razen enega še vsi v pripravljalni fazi. Članek utemeljuje, da bodo imeli certificirani proizvodi boljši položaj na trgu, ki jim bo omogočal dosegati tudi višje cene. Hkrati avtor ugotavlja, da je področje še relativno nedorečeno in ima veliko pomanjkljivosti.

Ključne besede: sonaravno gozdarstvo, gozdni proizvodi, trženje, kakovost, certificiranje

CERTIFICATION IN FORESTRY

Abstract

The paper is concerned with the current state of certification in forestry. Close-to-nature forest management, forest protection and reduced adverse human impacts on the forest and the environment are of topical interest today. One of the tools of close-to-nature forest management is certification of a forest, a forest enterprise and a timber producer. The system is based on the mechanism of marketing. At present, there are three approaches to certification in Europe, which are all but one still in the preparatory phase. The paper argues that certified products will have a better position in the market, which will enable them to achieve higher prices. At the same time the author underlines that the field is still in a relatively unfinished state with many drawbacks.

Key words: close -to- nature forestry, forest products, marketing, quality, certification

1 UVOD

Potrjevanje (certificiranje) gozdnih lesnih sortimentov (timber certification) je sistem, pri katerem neka neodvisna stran pisno izjavlja, da lesni izdelek izvira od proizvajalca, ki upošteva določene standarde upravljanja z gozdom (forest management) (GLÜCK 1996). Je eden od ukrepov ekonomske politike (poleg informacijske in pravne), ki zagotavlja trajnost pri gozdnem gospodarjenju. Ta uporablja tržni mehanizem pri zagotavljanju sonaravnega gospodarjenja. Pri tem trg sam usmerja delovanje in obnašanje ljudi v zaželeni smeri, torej v smeri, ki smo si jo načrtali z ekonomsko politiko. Drugi ekonomski ukrepi so še ustrezna davčna politika in politika subvencij, ki pa so v domeni države.

Informacijska politika skuša vplivati na odločitve in obnašanje ljudi s spreminjanjem njihove informacijske baze. Ciljni skupini pušča največjo možno svobodo pri odločitvah in delovanju. Ta politika deluje na sistem vrednot posameznika. Pri tem imamo na voljo veliko ukrepov (statistika, planiranje, odnosi z javnostjo, simbolične nagrade, izobraževanje, raziskave..).

Pravna politika je v domeni države, ki izdaja ustrezne zakone in druge predpise z namenom, da uresniči zadane cilje.

Zaradi naraščanja pomena splošnokoristnih funkcij gozda in vprašanja ekonomske učinkovitosti (KRAJČIČ 1996) prihaja do veljave sonaravno gospodarjenje. Ekonomska učinkovitost nemške gozdarske šole je izrazito slaba (BLUM 1996). Glavna razloga sta predvsem slaba stojnost umetno spremenjenih gozdov (monokultur) in zelo draga delovno intenzivna umetna obnova.

2 CERTIFICIRANJE LESA - POT DO SONARAVNEGA GOSPODARJENJA

Trenutno lahko v Evropi zasledimo tri globalne smeri certificiranja lesnih proizvodov:

- certificiranje preko helsinškega procesa,
- certificiranje v okviru standardov serije ISO 14000,
- konkretno izdajanje certifikatov akreditiranih certifikacijskih organizacij.

Poleg tega pa lokalno podeljujejo še znake kakovosti, ki nimajo mednarodno potrjenih kriterijev in zahtev (R.E. 1996).

Potrebno je poudariti, da sta prvi smeri še v pripravljalni fazi, medtem ko je tretja že mnogo bolj dodelana. Izdelane ima že vse kriterije za presojo ustreznosti gozdnega obrata in lesnopredelovalnega podjetja in certifikate tudi že podeljuje.

Certificiranje lesa lahko uporabimo kot ekonomski instrument, ki zagotavlja diferenciacijo proizvoda in mu tako nudi dodaten trg. Kupčeve odločitve glede nakupa določenega lesnega izdelka bazirajo na ceni, kvaliteti itd. pa tudi na okoljetvarstvenih dejavnikih. Če les iz certificiranega gozda doseže višjo ceno, se bodo lastniki tudi potegovali za tak certifikat. To pa pomeni, da bodo morali sprejeti zahteve in kriterije certifikata, ki določa tudi načela gospodarjenja z gozdom. Tako je certificiranje lahko dodaten instrument za doseganje sonaravnega gospodarjenja.

2.1 Helsinški proces

Helsinški proces označuje aktivnosti po drugi ministrski konferenci o zaščiti gozdov v Evropi v juniju 1993 leta. Takrat so sprejeli štiri resolucije in splošno deklaracijo. Dve resoluciji (H1- splošna izhodišča za trajnostno gospodarjenje z gozdovi v Evropi in H2 - splošna izhodišča za ohranitev biološke raznolikosti evropskih gozdov) sta s svojimi 6 kriteriji in 27 kazalci osnova certificiranju lesa in lesnih proizvodov (GLÜCK 1996, RAMETSTEINER 1995).

Certificiranje predvideva neodvisno oceno o skladnosti gospodarjenja z gozdovi s posameznimi zahtevami. Zahteve (pravila) podrobno predpisujejo kako naj podjetje ali obrat ravna, da bo izpolnil določene norme. Sistem točkovanja pokaže, ali subjekt zahteve izpolnjuje ali ne. Točkovanje je potrebno, ker vsaka izmed zahtev nima enake teže za zagotavljanje skladnosti s trajnostnim gospodarjenjem.

Namen certificiranja je povezati okoljevarstveno orientiranega potrošnika in proizvajalca, ki že uporablja ali pa je na poti do uporabe okolju prijaznega gospodarjenja z gozdovi. Certificat bi tako zagotovil nosilcu boljši položaj na trgu. Verodostojnost certificiranja je odvisna od veliko dejavnikov. Standardi morajo biti mednarodno uporabni in morajo biti sprejemljivi v državah z različnimi ekonomskimi, kulturnimi in ekološkimi razmerami. Sistem mora biti preprost in sprejemljiv tudi za srednja in majhna podjetja. Sistem certificiranja sestavljajo telesa za postavljanje standardov, podeljevanje akreditacij in certificiranje. Vsa morajo biti med seboj neodvisna. Standardi morajo biti jasni in realni. Akreditacijska telesa so odgovorna za verodostojnost prek potrjevanja certifikacijskih teles. Certifikacijska telesa pa preverjajo, ali so standardi izpolnjeni ali ne in tako podeljujejo certifikate podjetjem oziroma obratom.

Pravzaprav imamo trenutno dve telesi, ki postavljata standarde:

FSC - Forest Stewardschip Council, ki hkrati deluje še kot akreditacijsko telo

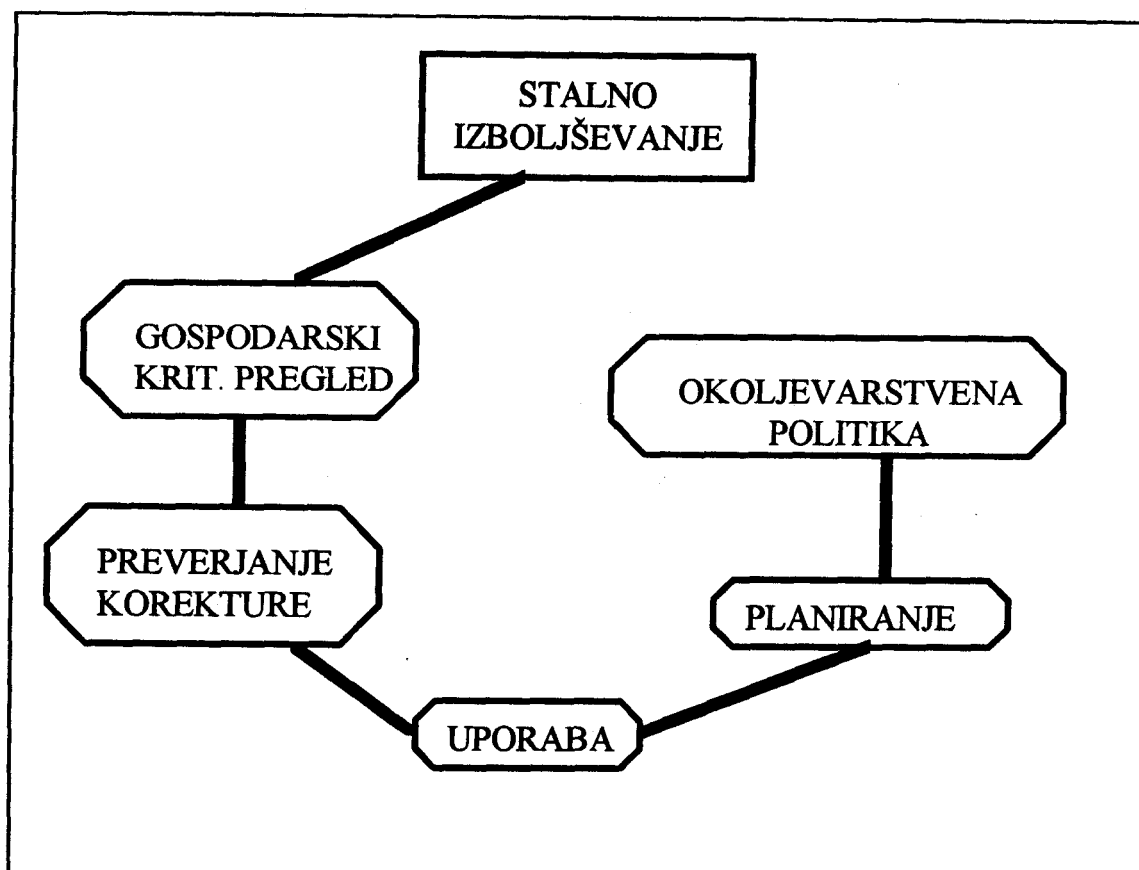
ISO - International Standards Organization v seriji standarov ISO 14000.

Tretje telo bi lahko bil helsinški proces, kot so predlagali februarja letos, ki tudi ne bi deloval kot akreditacijsko telo. Odločitev za razširitev helsinškega procesa na področje certificiranja ima dobre in slabe strani, dejstvo pa je, da je dosegel pozornost, ki gre prek meja Evrope, kar mu daje veliko možnosti uvajanja sistema certificiranja. Tako bi lahko postal sinonim za zagotavljanje trajnostnega gospodarjenja z gozdom.

2.2 ISO 14000

ISO (International Standard Organisation) želi razviti standarde in navodila za trajnostno gospodarjenje z gozdom znotraj standardov serije ISO 14000. Poudariti velja, da so standardi te serije še vedno v pripravljalni fazi in da so trenutno razvili pet delovnih gradiv za standarde. Ti osnutki so:

ISO 14001 - Sistem okoljevarstvenega gospodarjenja, ki želi dati organizacijam elemente učinkovitega sistema okoljevarstvenega gospodarjenja. Sistem je naravnano tako, da je povezan z drugimi gospodarskimi zahtevami. Z izpolnjevanjem zahtev standardov organizacije dosežejo hkrati z ekonomskimi cilji še okoljevarstvene. Standardi specificirajo zahteve za okoljevarstveni gospodarski sistem. Uporabni so za vse vrste in velikosti organizacij in primerni za različne družbene, geografske in socialne razmere. Temeljni pristop je prikazan na sliki 1.

Slika 1: Pristop standardov ISO 14001

Med standardom ISO 14001 in ISO 9001 ni nasprotij, ampak se dopolnjujeta. Sistem je narejen tako, da organizacija, ki že dela ali ima namen delati po enem izmed standardov, lahko dela tudi po drugem.

ISO 14004 vsebuje splošne pravila za načela, sisteme in tehnike okoljevarstvenega gospodarskega sistema.

ISO 14010 daje navodila za okoljevarstveno presojo. Pri tem je namen standardov voditi organizacije, ocenjevalce in njihove stranke skozi splošna načela presoje varstva okolja.

ISO 14011 predpisuje postopek presoje za okoljevarstveni gospodarski sistem

ISO 14012 pa podaje kriterije, ki jih morajo izpolnjevati osebe in podjetja, ki se ukvarjajo s presojo ustreznosti.

2.3 Certifikacijske organizacije

Podeljevanje certifikatov že izvajajo nekatere certifikacijske organizacije. Ena od njih je zasebna družba Eco-timber GmbH s sedežem v Nemčiji (Saar) (SPEICH 1996). Ustanovljena je bila poleti 1995 leta. Ustanovitelja sta Martin von Hohnhorst in Andreas Speich. Težišče dela je tako srednja Evropa kakor tudi tropski predeli in druge prekomorske dežele.

Eco-timber je mednarodni zaščitni znak, ki jamči, da prihaja les iz sonaravno gospodarjenega gozda. Lastnik pravic do znaka je Andreas Peter Speich, dipl. inž. gozd., mednarodno priznani izvedenec za naravni gozd z več kot 30-letnimi izkušnjami.

Zaščitni znak je vpisan v mednarodni organizaciji za duhovno lastnino (OMPI). Velja za vse gozdne lesne proizvode, kakor tudi za izdelke iz lesa (okna, vrata, pohištvo, igrače...). Prav tako velja kot znak kvalitete za gozd. Nosilci znaka so lahko podjetja, ki izdelujejo pol ali končne izdelke iz lesa, kakor tudi lesni trgovci in lastniki gozdov. Vsekakor mora nosilec znaka izpolnjevati zahteve za podelitev.

Potencialni nosilec mora predhodno opraviti presojo ustreznosti. Postopek presoje lahko izvajajo imetniki garancijskega znaka, posebej usposobljene firme ali eksperti. Zahteve so podrobno opisane v posebnem dokumentu. Kontrolo nad izvajanjem zahtev zaščitnega znaka, ki sledi podelitvi, izvaja lastnik zaščitnega znaka ali od njega pooblaščen organizacije. Kontrole si sledijo v nedoločenih presledkih.

FSC (Forest Stewardschip Council) je družbo Eco-timber akreditiral kot certifikacijsko organizacijo. FSC so leta 1993 ustanovili WWF in druge okoljevarstvene organizacije kot akreditacijsko organizacijo (HOFER 1996) z desetimi načeli, ki zagotavljajo trajnostno gospodarjenje z gozdom. Ta akreditira družbe, ki se ukvarjajo s certificiranjem. Do danes so akreditirali štiri certificirne organizacije, ki so do sedaj certificirale okrog 3 mio hektarjev gozda.

Eco timber sodeluje tudi z NABU (Naturschutzbund Deutschland), ki postavlja pet minimalnih standardov za naravi prijazno gozdarstvo. Cilj družbe je sodelovanje z mnogimi drugimi naravovarstvenimi in gozdarskimi organizacijami v različnih evropskih državah.

Presoja ustreznosti poteka v dveh korakih. Najprej preverijo, ali subjekt izpolnjuje pet minimalnih pogojev NABU, zatem izvedejo točkovanje po 80 kriterijih, ki izhajajo iz principov FSC in so dodatno razširjen.

Minimalni pogoji NABU so:

Odpovedati se vsakršni golosečnji: Obrat mora najmanj tri leta gospodariti na celi svoji površini brez golosečnega sistema, pri čemer mora dati izjavo, da naslednjih 10 let ne bo izvajal golosečnje. Golosečnja je vsaka ogolitev površine s premerom, večjim od višine odraslega drevesa.

Odpovedati se umetni obnovi: Umetna obnova je dovoljena le izjemoma, treba je zagotoviti naravno pomlajevanje.

Prepoved uporabe kemičnih sredstev v gozdu: Obrat mora delovati brez kemičnih sredstev najmanj tri leta.

"Mehka" gozdna tehnika: Odpovedati se je treba vsesplošni vožnji po celi površini, torej se je v načelu potrebno odpovedati harvestrom.

Aktivna zaščita naravnih gozdov: Strategija mrtvih dreves zahteva, da v zasebnih gozdovih pustimo najmanj 1%, v javnih pa najmanj 3% mrtvih, neuporabljivih dreves. Posebna skrb velja redkim, izjemnim rastiščem in njihovim rastlinskim združbam, kakor tudi vrstam, ki jim grozi izumrtje.

Deset kriterijev FSC pa je:

Gospodarjenje z gozdom se odvija znotraj nacionalnih zakonov in mednarodnih pogodb, ki jih je država podpisala.

Pravica do rabe, lastnine, prostega javnega dostopa v gozd in demokratično sodelovanje pri sprejemanju zakonodaje.

Spoštovanje zahtev lokalnega prebivalstva.

Uprava gozdarskega obrata mora spoštovati in podpirati socialno in gospodarsko blaginjo delavcev.

Gozdni obrat mora učinkovito izrabljati gozdne funkcije, tako da upošteva široko paleto ekoloških in socialnih koristi.

Gozdno gospodarstvo mora zagotoviti biološko raznolikost.

Pri načrtovanju je potrebno upoštevati lokalne razmere.

Stanje v gozdu in način gospodarjenja je potrebno periodično preverjati.

Prizanašati je potrebno naravnim gozdovom in sekundarnim naravnim gozdovom, kakor tudi področjem s posebnimi ekološkimi, socialnimi ali kulturnimi sporočili.

Plantaže in drevesa zunaj gozda morajo zadovoljiti načela od 1-8.

Presoja ustreznosti po Eco timber-ju razširja ta načela v smislu:

- trajnosti,
- naravi primernih, domačih drevesnih vrst,
- skrbne tehnike proizvodnje z ustreznim izobraževanjem delavcev,
- zaščite narave v gozdu (ekološke zahteve vsega živega v gozdu).

Druga certifikacijska organizacija je The Soil Association, ki se ponaša že z večletno tradicijo (50 let) certificiranja na področju neoporečne hrane, zaščite okolja, trajnostnega kmetovanja in naravnih virov v svetu. Tako so izdelali tudi standarde za naravi prijazno gozdno gospodarstvo. Analiza njihovih zahtev, ki jih mora izpolnjevati gozdni obrat, je pokazala, da so manj ostre kot pri Eco-timber-ju (Responsible Forestry Standards[®] 1994).

3 SKLEPNE UGOTOVITVE

V svetu (Evropi) že veliko razmišljajo o naravi prijaznem ravnanju z gozdom in ustreznem certificiranju tega. Za vse omenjene sisteme certificiranja lahko določimo nekaj skupnih točk:

temeljijo na prostovoljni bazi, standardi niso obvezni,
za sistem certificiranja so odgovorne nevladne organizacije,
uvajajo tržne mehanizme za doseganje naravovarstvenih ciljev,
so uporabni v vseh družbenih, naravnih in socialnih razmerah in za vse udeležence (majhne in velike),
so mednarodni.

Uvajanje tržnih mehanizmov v sistem certificiranja zagotavlja certificiranemu proizvodu višjo ceno, ki jo je zanj pripravljen potrošnik plačati, ker ve, da je izdelek narejen na naravi prijazen način. Ta sistem nekoliko spominja na načelo WTP (willingness to pay) (PEARCE 1990).

Področje certificiranja v gozdarstvu je še relativno nedorečeno, poleg tega pa se pojavlja več certifikacijskih organizacij z različnimi kriteriji. Velikokrat kupec lesa zahteva od predelovalca lesa certifikat prav določene organizacije (primer HOJA GALANTERIJA d.o.o.- Podpeč). To pomeni, da nek drug kupec lahko od istega predelovalca zahteva certifikat kakšne druge organizacije.

Zaradi veliko odprtih dilem in nejasnosti nekateri opozarjajo pred prehitrim in ihtavim certificiranjem (BONT 1996). Gotovo pa je, da je uvajanje tržnih mehanizmov za doseg sonaravnega gospodarjenja z gozdovi, prava pot.

4 VIRI

- BLUM, A., 1996. Zero-Profit as a Turning Point - Forest Policy Implications (draft version).-Joensuu. International Summer School - Forest Policy Analysis. 7 s.
- BONT, A., 1996. Holzzertifikate - nichts überstürzen; warten auf bessere Ideen.- Dunaj. Internationaler Holzmarkt 87, 7, 1 s.
- GLÜCK, P., 1996. Pros and Cons of Expanding the Mandate of the Helsinki Process to Criteria and Indicators at Sub-national Level.- Dunaj. Predlog za povezovalno enoto ministrske konference za zaščito gozdov, 6 s.
- HOFER, P. 1996: Evaluationsauftrag zur internationalen Holz-Zertifizierung.- povzetek v Wald und Holz 7/96, 4 s.
- KRAJČIČ, D., 1996. Vpliv vlaganj v gozdove na povečanje njihove vrednosti - magistrska naloga.-Ljubljana., Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo, 138 s.
- PEARCE, W., D., TURNER, K., R., 1990. Economics of natural resources and the environment.- Baltimore, The Johnson Hopkins University, Harvester Wheatsheaf.
- R.E., 1996: Erste zertifizierte Säge- und Forstbetriebe.- Dunaj, Holz Kurir 24, 51, 2 s.

- RAMETSTEINER, E., 1995. Holzzertifizierung- Hindernis oder Chance? Internationaler Holzmarkt 7/1995. 2 s.
- SPEICH, A., P. 1996. Eco Timber. (prospekt)- St. Ingebert, 20 s.
- Interim Report on the Follow-up of the Second Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, 1995.- Helsinki, 255 s.
- Standardi serije ISO 14000 v delovni verziji.
- Responsible Forestry Standards^o 1994. The Soil Association Marketing Company Ltd.- Bristol UK, 41 s.